

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра економіки підприємства

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ З УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ,
ПОТЕНЦІАЛОМ ТА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА**

галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальність: **051 Економіка**
(освітня програма Економіка підприємства)
рівень вищої освіти: **бакалавр**
форма навчання: **денна, заочна**

Кам'янець-Подільський, 2022

УДК 330.341.1(075.8)

ББК 65.013я73

К 96

Рецензенти:

Мазур Наталія Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка

Лаврук Оксана Степанівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка

*Затверджено Вченою радою природничо-економічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №2 від 22 лютого 2022 р.)*

*Рекомендовано радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості
вищої освіти природничо-економічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №2 від 22 лютого 2022 р.)*

*Розглянуто та схвалено кафедрою економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №1 від 17 січня 2022 р.)*

К96 Кушнір О.К. Методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком підприємства для студентів спеціальності 051 Економіка денної та заочної форм навчання / О.К. Кушнір. Кам'янець-Подільський, 2022. 39 с.

Методичні рекомендації відтворюють сучасні вимоги щодо проходження практик, де наведено зміст, завдання практики; перелік індивідуальних завдань; вимоги до оформлення звітної документації; порядок захисту результатів. Рекомендації є методичним забезпеченням практичного етапу процесу навчання і призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка та керівників практики.

УДК 378:001.89:334.72(072)
ББК 65.013я73

© Кушнір О.К.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ	6
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ.....	7
3. БАЗИ ПРАКТИКИ.....	8
4. ЗМІСТ ПРАКТИКИ.....	8
5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	15
6. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ.....	18
7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ	19
8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ.....	20
9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.....	21
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Виробнича практика здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка є невіддільною складовою навчального процесу. Проводиться з метою узагальнення і вдосконалення знань, практичних умінь та навичок на базі конкретного суб'єкта господарювання, оволодіння професійним досвідом та готовності майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності, збору матеріалів для написання курсових проектів (робіт).

Проходження виробничої практики дозволяє здобувачам вищої освіти ознайомитись з сучасними методами майбутньої професії, допомагає формуванню у них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час роботи у реальних умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання і творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Практика здобувачів вищої освіти є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для підготовки фахівців з вищою освітою та набуття ними компетентностей, професійних навичок і вмінь.

Проходження практики забезпечує формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей згідно освітньо-професійної програми:

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК 13. Здатність визначати сегментацію ринку праці, структуру попиту та пропозиції, зайнятості та безробіття.

ФК 16. Здатність обґрунтовувати форми організації виробництва і праці, альтернативних варіантів управлінських рішень, внутрішніх трансфертних цін.

Для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка тривалість виробничої практики з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком підприємства складає чотири тижні. Строки проведення практики визначаються графіком навчального процесу.

**Графік
проведення виробничої практики**

Спеціальність (шифр, назва)	Курс	Вид практики, к-ть кредитів	Орієнтовний термін (№ тижня)	Тривалість (тижнів)	Семестр
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність 051 Економіка	4	Виробнича, 6	20-23 (23-26 заочна форма)	4	8

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою виробничої практики з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком підприємства здобувачів вищої освіти рівня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» є закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок стосовно діяльності підприємства, процесу розробки і прийняття господарських рішень.

Завданнями практики є:

- поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення дисциплін професійної підготовки;
- систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань з економічних дисциплін; застосування їх для вирішення конкретних виробничих завдань;
- набуття практичних навичок, умінь і знань з економічної роботи, а також планування, підготовки, організації роботи над курсовою роботою та оформлення її результатів;
- здобуття поглиблених практичних знань, умінь, навичок за спеціальністю, а також загальних засад методології наукової та професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності;
- формування у здобувачів вищої освіти професійних умінь і навичок щодо прийняття самостійних рішень під час професійної діяльності в реальних умовах;
- виконання індивідуального завдання, критичне осмислення зібраного фактичного і статистичного матеріалу;
- апробування вміння та здатності викладати результати своєї роботи і відстоювати сформульовані наукові положення;
- виховання потреби систематично поповнювати свої знання та точно їх застосовувати у власній практичній діяльності;
- оволодіння методикою обробки та аналізу статистичних даних.

Очікувані результати від проходження виробничої практики:

ПРН 09 – проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності;

ПРН 15 – виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в однієї або декількох професійних сферах;

ПРН 17 – використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів;

ПРН 18 – демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Виробнича практика проводиться у відповідності до наказу на базах практики. Місцем проходження (базою) практики можуть бути суб'єкти господарювання міста, області.

Під час проведення виробничої практики здобувачі вищої освіти ведуть щоденники, які систематично перевіряються керівниками практики. Щоденник виробничої практики зберігається протягом терміну, визначеного діючими положеннями університету.

Здобувачі вищої освіти зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівників щоденник, методичні матеріали (програму, методичні рекомендації) та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів (матеріали розміщені на платформі MOODLE);

- своєчасно прибути до бази практики;

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;

- вивчити й суворо дотримуватись правил охорони праці, безпеки життєдіяльності, протипожежної безпеки, виробничої санітарії та правил

внутрішнього розпорядку;

- нести відповідальність за виконану роботу та її результати, показувати приклад свідомого і сумлінного ставлення до праці;

- своєчасно надати викладачеві щоденник практики та звіт про її проходження. В термін, встановлений наказом ректора, скласти залік з практики.

3. БАЗИ ПРАКТИКИ

Базами практики є суб'єкти господарювання – підприємства (організації, установи), які відповідають наступним вимогам:

- здатність забезпечити виконання програми практики;
- наявність структур, галузей, що відповідають спеціальності 051;
- можливість кваліфікованого керівництва практикою здобувачів вищої освіти;
- надання здобувачам вищої освіти права користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики, з урахуванням політики конфіденційності підприємства (організації, установи).

Визначення баз практики здійснюється адміністрацією університету на основі прямих договорів про співпрацю з підприємствами (організаціями, установами) незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. Вибір місця проходження практики здобувач здійснює самостійно.

4. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Відповідно до навчального плану бакалаврів зі спеціальності 051 Економіка (освітня програма Економіка підприємства) на виробничу практику з відводиться 180 год, що становить 6 кредитів, 4 тижні.

ЗМІСТ

виробничої практики з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком підприємства

№ з\п	Зміст роботи	Терміни виконання завдань (днів.)	Форма звітності здобувача
1	2	3	4
	Настановча конференція. Ознайомлення з метою та завданнями практики, обов'язками студентів-практикантів, змістом роботи на період практики, вимогами до звітної документації. Інструктаж з охорони праці та техніки безпеки. Ознайомлення із методичними рекомендаціями щодо проходження практики.	1	Щоденник
1.	Ознайомлення зі структурою підприємства, технологією і організацією виробництва та управління	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
2.	Ознайомлення з поняттям витрати, системи управління витратами	1	Щоденник, формування документів до звіту
3.	Класифікація витрат	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
4.	Собівартість продукції	1	Щоденник, формування документів до звіту
5.	Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
6.	Аналіз системи «витрати – обсяг – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
7.	Бюджетне планування і контроль. Бюджетування капітальних інвестицій	1	Щоденник, формування документів до звіту
8.	Ознайомлення з поняттям потенціал підприємства, його формуванням	1	Щоденник, формування документів до звіту
9.	Оцінка вартості нерухомого майна	1	Щоденник, формування документів до звіту
10.	Оцінка вартості машин і обладнання	1	Щоденник, формування документів до звіту
11.	Оцінка нематеріальних активів	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
12.	Трудовий потенціал підприємства та його оцінка	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту

№ з\п	Зміст роботи	Терміни виконання завдань (днів.)	Форма звітності здобувача
1	2	3	4
13.	Ознайомлення з поняттям інновація, його становленням та тенденціями розвитку	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
14.	Особливості процесу створення та формування попиту на інновації	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
15.	Система управління інноваційними процесами	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
16.	Фінансування інноваційних процесів	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
17.	Стимулювання інноваційної діяльності	1	Щоденник, формування матеріалів до звіту
	Оформлення індивідуального завдання	1	Індивідуальне завдання
	Оформлення звітної документації за результатами виконаних завдань.	1	Оформлення звітної документації

Зміст практики з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком підприємства

1. Ознайомлення з структурою підприємства, технологією і організацією виробництва управління.

Студент починає виробничу практику з вивчення організаційної і виробничої структури підприємства, розміщення його окремих структурних підрозділів. Ознайомлюється з виробничим напрямком підприємства, його структурою управління, а також особливостями формування власного капіталу. Керівник практики від виробництва повинен організувати екскурсію в цехи основного та допоміжного виробництва, ознайомити з технологією та структурою підприємства. Студент повинен вивчити структуру апарата управління і засвоїти функції його підрозділів. На основі зібраних даних необхідно скласти схеми організації управління підприємством, послідовності технологічного процесу виробництва тощо. При цьому слід звернути увагу на такі питання:

- структура підприємства і апарат управління;

- характер виробництва: індивідуальне, серійне (дрібносерійне, великосерійне) і масове;
- технологія виготовлення продукції;
- джерела надходження сировини та матеріалів;
- обсяг виробництва.

Для характеристики структури підприємства, технології і організації виробництва студенту необхідно використати документи: статут або установчий договір; організаційну структуру підприємства; відомості про структуру управління.

2. Ознайомлення з поняттям витрати, системи управління витратами.

Студент досліджує різне тлумачення поняття витрат, витрати бухгалтерського, економічного значення. Знайомиться із законодавством: Податковий кодекс України, ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Досліджує особливості витрат як предмета управління. Система управління витратами. Принципи управління витратами. Вивчає основні задачі покликані вирішувати управлінням витратами на підприємстві. Витрати підприємства та структурного підрозділу.

3. Класифікація витрат.

Студент досліджує задачі й основні ознаки класифікації витрат. Порівняння класифікації витрат на західних підприємствах і підприємствах України. Моделі поведінки витрат. Приклади факторів витрат для різних функцій бізнесу. Методи визначення функції витрат. Критерії оцінки функції витрат. Показники, що характеризують надійність функції витрат.

4. Собівартість продукції.

На цьому етапі студент аналізує витрати, що формують собівартість продукції (послуги). Калькулювання. Принципи калькулювання собівартості. Проводить калькулювання різних видів собівартості продукції (робіт, послуг). Методи обліку витрат на виробництво й калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). Система «директ-костинг». Система «стандарт-кост». Основні техніко-економічні фактори зниження собівартості продукції.

5. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства.

Студент розраховує прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства, прибутковість і дохідність. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу) підприємства. Розраховується рентабельність: виробничих засобів підприємства, виробленої продукції, реалізованої продукції. Розраховуються та аналізуються показники ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності. Здійснюються спроба зробити загальний висновок про економічну ефективність виробництва, господарської діяльності підприємства.

6. Аналіз системи «витрати – обсяг – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень.

Виявляє теоретичну сутність використання аналізу системи «витрати – обсяг – прибуток». Динаміка витрат, доходів та точки беззбитковості. Показники методу: маржинальний прибуток (збитки); коефіцієнт маржинального прибутку; точка беззбитковості (рівноважний обсяг операційної (виробничої) діяльності); рівень безпеки операційної діяльності; обсяг операційної діяльності (обсяг виробництва), що забезпечує цільову прибутковість; операційний леверидж (операційна залежність), який дає можливість оперативно аналізувати залежність прибутку від динаміки обсягу продукції і структури витрат. Графік беззбитковості; графік взаємозв'язку «обсяг – прибуток»; графік маржинального доходу.

7. Бюджетне планування і контроль. Бюджетування капітальних інвестицій.

Студент досліджує основи процесу бюджетування. Побудова бізнес-процесу «Бюджетування». Збалансування стратегічних цілей та ресурсів підприємства при формуванні стратегічного бюджету. Особливості складання річного бюджету. Основні задачі місячного бюджетування. Бюджетування капітальних інвестицій. Концепція вартості грошей з урахуванням часу. Методи оцінювання проектів капітальних інвестицій. Раціонавання капіталу та подальший аудит.

8. Ознайомлення з поняттям потенціал підприємства, його

формуванням.

Студент вивчає походження терміну «потенціал», економічне трактування. Види потенціалу підприємства, його складові та сучасні трактування. Досліджує ресурсний потенціал підприємства, особливості. Виробничий потенціал підприємства, особливості. Економічний потенціал підприємства, особливості. Сукупний потенціал підприємства та його складові. Фактори формування потенціалу підприємства. Зовнішні фактори формування потенціалу. Внутрішні фактори формування потенціалу. Передумови формування потенціалу підприємства. Матеріальна основа потенціалу підприємства. Рівні потенціалу підприємства. Структурна модель формування потенціалу підприємства.

9. Оцінка вартості нерухомого майна.

Вивчає поняття нерухомого майна та його особливості. Описує особливості землі як об'єкта оцінки. Особливості будівель і споруд як об'єктів оцінки. Правове регулювання оцінки землі в Україні. Проводить оцінку землі за методичними підходами (експертної оцінки землі, капіталізації чистого операційного або рентного доходу від використання земельних ділянок, зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок, врахування витрат на земельні поліпшення, залишку для землі, середньозваженого коефіцієнта капіталізації, розбивки земельної ділянки). Досліджує фактори, що впливають на ціну земельних ділянок. Проводить оцінку будівель і споруд за методичними підходами (капіталізації доходів, дисконтованих грошових потоків, кошторисного розрахунку, питомих витрат на одиницю площ або об'єму, поелементний метод, строку життя, розбивки, порівняння продажів, валового рентного мультиплікатора).

10. Оцінка вартості машин і обладнання.

Студент досліджує техніко-технологічний потенціал підприємства та його характеристику. Особливості машин і обладнання як об'єктів оцінки. Класифікація машин і обладнання. Види і групи машин і обладнання. Проводить оцінку машин і обладнання за методичними підходами (розрахунку за ціною однорідного об'єкта, індексний метод, розрахунку за укрупненими нормативами, ринкових порівнянь, статистичного моделювання ціни).

11. Оцінка нематеріальних активів.

Студент досліджує економічну сутність нематеріальних активів підприємства. Проводить класифікацію нематеріальних активів. Інтелектуальна власність та її складові. Майнові права. Відкладені або відстрочені активи. Гудвіл. Проводить оцінку нематеріальних активів за методичними підходами (надлишкового прибутку, виграшу в собівартості, звільнення від «роялті», виділення частки ліцензіара в прибутку ліцензіата, вихідних витрат, відновлювальної вартості, вартості заміщення, порівняння продажів).

12. Трудовий потенціал підприємства та його оцінка.

Студент досліджує кадровий потенціал підприємства та його сутність. Складові кадрового потенціалу підприємства. Особливості кадрового потенціалу. Кількісні показники опису кадрового потенціалу. Якісні показники опису кадрового потенціалу. Індивідуально-кваліфікаційний потенціал працівника та його характеристики. Зміни величини кадрового потенціалу. Проводить оцінку кадрового потенціалу підприємства (тестування, експертна оцінка, «асесмент-центру»).

13. Ознайомлення з поняттям інновація, його становленням та тенденціями розвитку.

На цьому етапі студентом вивчається місце та роль інновацій у системі господарювання. Чинники переходу господарських систем до інноваційного типу розвитку. Стадії інноваційного розвитку. Визначення та характеристика поняття «інтелектуального продукту». Зміст показника наукомісткості виробництва. Чинники інноваційної активності вітчизняних підприємств.

14. Особливості процесу створення та формування попиту на інновації.

На цьому етапі студентом вивчається визначення поняття «інноваційний попит». Основні етапи формування попиту на інноваційну продукцію. Визначення понять «інноваційний товар» та «оригінальний продукт». Характеристика етапів процесу створення нової продукції. Чинники формування комерційного потенціалу новацій. Кількісна оцінка якості товару. Зміст показника конкурентоспроможності інновації. Внутрішні та зовнішні чинники попиту на інновації. Стимулюючі та дестимулюючі чинники попиту на

інновації.

15. Система управління інноваційними процесами.

На цьому етапі студентом вивчається організація управління інноваційною діяльністю. Характеристика основних етапів інноваційного процесу. Особливості організації управління дослідженнями, розробками та впровадженням інновацій. Джерела фінансування інноваційної діяльності на різних етапах життєвого циклу інновацій. Місце та роль організаційних структур в управлінні інноваційною діяльністю.

16. Фінансування інноваційних процесів.

На цьому етапі вивчається стратегія фінансування інноваційної діяльності. Механізм фінансування інноваційної діяльності. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності. Фінансове регулювання інноваційної діяльності. Фінансові інструменти та індикатори інноваційної діяльності. Визначення «джерел надходження інвестицій». Види інвестицій для фінансування інноваційних проектів. Характеристика основних джерел інвестування інноваційних проектів.

17. Стимулювання інноваційної діяльності.

Студент робить характеристику понять «мотив», «мотивація» та «стимулювання». Основні завдання стимулювання праці в інноваційній сфері. Типологія трудової мотивації працівників, що займаються творчою діяльністю. Форми і методи стимулювання інноваційної діяльності в організації. Концепція партисипативного управління. Способи розрахунку винагородити менеджерів. Нефінансові винагороди та їх класифікація. Пропонує заходи стимулювання інноваційної діяльності для підприємства.

5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання надається здобувачу вищої освіти до початку практики керівником. Завдання можуть бути пов'язані з науково-дослідною роботою кафедри з держбюджетної та господарської тематики, підготовкою доповідей на наукову конференцію. Науково-дослідна робота в період практики

має бути спрямована на підвищення фахового рівня підготовки здобувачів вищої освіти.

У процесі виконання індивідуального завдання виробничої практики здобувач вищої освіти повинен виявити:

- знання загальнотеоретичних, загальноекономічних, професійно-орієнтованих і спеціальних дисциплін, які розкривають теоретичні основи та практичні питання економіки підприємства;

- вміння відбирати, систематизувати та обробляти інформацію відповідно до цілей дослідження;

- вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у конкретній галузі;

- вміння обґрунтовувати наукові висновки та конкретні пропозиції щодо вдосконалення організації та управління діяльністю досліджуваного об'єкту.

По закінченню практики здобувач вищої освіти подає на кафедру науковому керівнику обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Перелік індивідуальних завдань:

1. Організація управління витратами з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

2. Напрямки покращення організації управління витратами.

3. Сутність та значення системи управління витратами в забезпеченні ефективності підприємства.

4. Інформаційне забезпечення управління витратами.

5. Стимулювання зниження витрат на виробничому підприємстві.

6. Оперативний аналіз собівартості продукції.

7. Особливості та порядок складання плану витрат підрозділу підприємства.

8. Внутрішня (трансфертна) ціна та методи її формування на підприємстві.

9. Фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища бізнесу на рівень ціни.

10. Завдання системи управління товарно-матеріальними запасами.

11. Оцінка та методи визначення потреб у виробничих запасах.

12. Управління витратами на оплату праці.
13. Економічний механізм управління нематеріальними активами.
14. Удосконалення системи управління витратами підприємства.
15. Шляхи підвищення конкурентоспроможності потенціалу підприємства.
16. Основні фактори, які визначають вартість земельних ділянок сучасних підприємств.
17. Способи запобігання знеціненню машин та обладнання.
18. Особливості оцінки окремих видів нематеріальних активів підприємства.
19. Управління інтелектуальною власністю підприємства.
20. Вплив системи мотивації на величину трудового потенціалу підприємства.
21. Методи оцінки вартості бізнесу.
22. Ефект синергії та оптимізація структури потенціалу підприємства.
23. Нематеріальні активи та методи їх оцінки.
24. Потенціал підприємства як основа стратегії його розвитку.
25. Конкурентоспроможність підприємства, продукції, потенціалу.
26. Передкризовий стан, банкрутство. Проблеми кризи потенціалу підприємства.
27. Система антикризового управління потенціалом підприємства.
28. Методи виводу підприємства з кризового стану, їх ефективність.
29. Інтелектуальний потенціал підприємства; поняття, складові, направлення ефективного використання.
30. Стратегічне планування і управління потенціалом підприємства.
31. Інвестиційна та інноваційна діяльність підприємства як системи заходів щодо використання наукового, науково-технічного і інтелектуального потенціалу підприємства.
32. Правила і принципи інвестиційної політики підприємства.
33. Стратегія інноваційної діяльності.
34. Контролінг – інструмент управління виробничою системою.
35. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

6. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ

Після закінчення практики здобувач вищої освіти звітує про виконання програми практики. Звіт повинен бути написаний під час проходження практики і за змістом відповідати програмі та методичним рекомендаціям. В звіті здобувач повинен самостійно, досить детально і критично оцінити питання, передбачені програмою практики.

Звіт складається з двох частин: текстової та додатків.

У текстовій частині практикант описує проведену роботу відповідно до програми практики. У додатках мають бути документи, що ілюструють проведену роботу.

Звіт про проходження виробничої практики друкується за допомогою технічних засобів на аркушах білого паперу формату А4 (210×297 мм). Друк слід здійснювати шрифтом 14 Times New Roman.

Кожен розділ програми звіту має розпочинатися з нової сторінки, а підрозділи – продовжуються на тій же сторінці, після відступу в один рядок.

Поля в роботі повинні складати: ліве – 3,0 см; праве – 1,0 см; верхнє та нижнє – по 2,0 см.

Сторінки нумеруються з врахуванням титульної сторінки, проте номер проставляється починаючи з другої сторінки вступу. Номери сторінок проставляються зверху сторінки з правої сторони арабськими цифрами без додаткових позначок.

Порядок оформлення ілюстрацій (малюнків, схем), таблиць, формул здійснюється згідно загальноприйнятих вимог (додатки В, Г).

При написанні звіту здобувач повинен давати посилання на інструктивні та нормативні матеріали, якими користуються при проведенні тієї чи іншої роботи на підприємстві.

Посилання в тексті на джерела слід зазначати порядковим номером їх в списку нормативних і інструктивних матеріалів з вказуванням номеру сторінки. Ця інформація по тексту виділяється двома квадратними дужками, наприклад, «...автор у праці [5, с. 8-10]...». Вказаний запис свідчить, що використовується

інформація з джерела, яке зазначене в списку під номером 5 і викладена вона в ньому на сторінках з 8 по 10.

Крім посилань на джерела інформації, необхідно також робити посилання на ілюстрації, таблиці, формули, додатки, які наведені у звіті. Посилання на ілюстрації в тексті звіту містять порядковий номер ілюстрації і записуються таким чином: «рис. 4.2», що означає, що автор посилається на 2 ілюстрацію 4 розділу.

При посиланні на таблиці звіту слово «таблиця» пишуть скорочено і таким чином запис-посилання має вигляд «табл. 4.1» При посиланні на формулу вказується її порядковий номер, наприклад: розрахунки проведемо за формулою (4.3). На додатки посилання здійснюють із скороченням слова «додаток», наприклад: «дод. А».

Звіт про проходження виробничої практики підкріплюється додатками. Додатки оформляються як продовження звіту і розміщуються після використаних джерел. Нумеруються вони в порядку появи посилань на них по тексту. Перед додатками, які додаються до звіту, вставляється аркуш з написом посередині «ДОДАТКИ».

Зліва рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і проставляється велика літера, що позначає цей додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Якщо в роботі один додаток, то він позначається як «Додаток А».

Список використаних джерел оформляється згідно вимог ДСТУ 8302:2015 (додаток Д).

7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підсумки практики підводяться на захисті виробничої практики і науково-практичній конференції на факультеті, а також на засіданні кафедри, ради факультету. Їх завдання: аналіз роботи практикантів, виявлення досягнень і недоліків у їхній роботі; оцінка підготовки студентів; оцінка якості роботи по організації практики її керівниками, вироблення заходів щодо наступного

поліпшення практики.

За результатами практики студенти здають звітні матеріали для перевірки та оцінювання. Аналіз звітних матеріалів дозволяє керівникам практики зробити висновки щодо рівня осмислення студентами набутого в процесі проходження практики досвіду, щодо ставлення їх до виробничої діяльності, до обраної професії.

Підсумки роботи практикантів підводяться у формі захисту практики.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Оцінка, отримана здобувачем вищої освіти, формується в документах відповідної форми (заліково-екзаменаційних відомостях) університету.

Оцінювання результатів практики та визначення загальної оцінки, проводиться за критеріями оцінювання (таблиця 3) та шкалою оцінювання, наведеною у таблиці 4.

Таблиця 3

Критерії оцінювання практик студентів

Критерії	Бали
1. Виконання завдань практики	30
2. Наявність власних висновків і пропозицій	10
3. Зміст і культура ведення щоденника	10
4. Індивідуальне завдання	10
5. Результати захисту звіту з практики	40
Всього	100

Таблиця 4

Шкала оцінювання результатів практики: національна та ECTS

Рейтингова оцінка)	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані статистичні значення (у %)	Оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	10	відмінно
82-89	B (дуже добре)	25	добре
75-81	C (добре)	30	
67-74	D (задовільно)	25	задовільно
60-66	E (достатньо)	10	
35-59	FX		незадовільно
34 і менше	F		

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 662 с.
2. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2002. 131 с.
3. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами : навчально-методичний посібник. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 132 с.
4. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
5. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посіб. К. : Каравела, 2012. 216 с.
6. Добикіна О.К., Рижиков В.С., Касьянюк С.В. та ін. Потенціал підприємства : формування та оцінка : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2007. 208 с.
7. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навч. посібник. Львів : Новий світ. 2008. 456 с.
8. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами: Навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. Іванюти С.М. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 320 с.
9. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності : навчальний посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2005. 400 с.
10. Йохна М.А., Стадник В.В. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
11. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
12. Кушнір О.К. Управління витратами : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. 121 с.
13. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 400 с.

14. Покропивний С.Ф., Новак А.П. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Збірник навчально-методичних матеріалів. К. : КНЕУ, 1997. 184 с.

15. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами : навчальний посібник. Харків : ХНТУСГ, 2013. 198 с.

16. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 316 с.

17. Филипенко О.М., Гросул В.А. Планування і контроль на підприємстві [Текст] : навч. посібник. Харків : ХДУХТ, 2011. 326 с.

18. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів : підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 326 с.

19. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 324 с.

20. Швайка Б. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. Львів.: Новий світ - 2000, 2003. 268 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. Головне управління статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Державне агентство з інвестицій та розвитку. URL : www.in.gov.ua.

3. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа. URL : www.difku.gov.ua.

4. Національний центр впровадження галузевих інноваційних програм. URL : www.innovations.gov.ua.

5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>.

ДОДАТКИ

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет

З В І Т

**про проходження виробничої практики
з управління витратами, потенціалом та інноваційним розвитком
підприємства**

_____ (назва підприємства) _____

терміном з « » 2022 р. по « » 2022 р.

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальності: **051 Економіка**
(освітня програма Економіка підприємства)

Гончарук Юлії Олегівни

Керівник практики від університету Чаплінський В.Р., к.е.н., старший
викладач (посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Звіт захищений:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Дата захисту _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	7
1.1. Дослідження розвитку теорії інновацій.....	7
1.2. Сутнісна характеристика інноваційного потенціалу підприємств й основні підходи до його визначення.....	13
1.3. Системний підхід до вибору показників формування інноваційного потенціалу промислових підприємств.....	20
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	25
2.1. Сучасний стан та методи вимірювання інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості.....	25
2.2. Економічна характеристика підприємства та інтегральна оцінка інноваційного потенціалу підприємства.....	30
2.3. Дослідження існуючих методичних підходів до оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств.....	34
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	40
3.1. Методи державного регулювання інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості.....	40
3.2. Удосконалення методики формування та оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств.....	47
3.3. Оцінка впливу інноваційного потенціалу на ринкову вартість підприємства.....	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

(текст)

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ
ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Дослідження розвитку теорії інновацій

(текст)

1.2. Сутнісна характеристика інноваційного потенціалу підприємств й основні підходи до його визначення

(текст)

1.3. Системний підхід до вибору показників формування інноваційного потенціалу промислових підприємств

(текст)

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Сучасний стан та методи вимірювання інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості

(текст)

2.2. Економічна характеристика підприємства та інтегральна оцінка інноваційного потенціалу підприємства

(текст)

2.3. Дослідження існуючих методичних підходів до оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств

(текст)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індикатори соціального розвитку. URL : <http://ukr.vipreshebnik.ru/upr-proekt/2510-indikatori-sotsialnogo-rozvitku.html> (дата звернення: 25.01.2022).
2. Турченко М.О., Швець М.Д., Карпан Т.С. Маркетинг: навч. посіб. Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне, 2010. 293 с.
3. Корніяка О.В. Особливості функціонування інституту бірж на українських землях у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. *Історія народного господарства та економічної думки України*: збірник наукових праць. 2011. Вип. 44. С. 171-179.
- 4.

ДОДАТКИ

Таблиця 1.1

Зіставлення позитивних і негативних сторін біржових інститутів

№ п/п	Аргумент проти бірж	Контраргумент на користь бірж
1.	Біржа відволікає капітали від виробництва, гальмуючи його розвиток.	По-перше, на біржі відбувається торгівля товарами, а, отже, даний інститут стимулює розвиток виробництва: чим більший оборот торгівлі, тим інтенсивнішим стає виробництво; по-друге, капітал на біржі функціонує у формі цінних паперів, таке розміщення свідчить про його вкладення у певне підприємство.
2.	Азарт наживи, який породжують біржові спекуляції, веде до втрати заощаджень людей з невеликими статками.	Діяльність бірж побудована таким чином, що участь у біржових операціях беруть, головним чином, заможні верстви населення.
4.	Біржові операції зумовлюють коливання вартості товарів та фінансових активів.	Цінові коливання зумовлені зміною попиту та пропозиції, а біржові операції є лише формою відображення цих змін.

складено автором на основі [1, с. 94-96]

Таблиця 2.2

Окремі фінансові показники діяльності суб'єктів господарювання будівельної галузі Хмельницької області за 2018-2022 рр.

№	Показники	Роки				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис. грн.	1479515,5	1952542,7	2139745,0	3063865,4	4754141,1
2	Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-56881,9	44771,0	92953,5	57689,0	193275,6
3	Рівень рентабельності (збитковості), %	2,0	2,3	4,3	1,8	4,1

сформовано автором на основі даних [10]

Таблиця 2.3

Соціальне спрямування Стратегії 2020

Пріоритети	Соціально спрямовані заходи
Адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації та підвищення її	Створення нових робочих місць в агропромисловому секторі, легкій промисловості, фармацевтичній галузі, виробництві середньо технологічної продукції

конкурентоспроможності	широкого вжитку; виробництво нових споживчих товарів
Переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит і споживача	Максимізація задоволення попиту споживача
Створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва	Покращення якості освіти через підвищення стандартів початкової та середньої освіти; скорочення частки оплатної системи навчання у вищих навчальних закладах; нарощування мотивації наукової праці; стимулювання творчої активності; підтримка талановитих студентів та молодих вчених; стимулювання мобільності вчених; залучення молоді до вирішення питань щодо організації роботи наукових установ; покращення матеріального стимулювання наукової праці у різних секторах науки за рахунок створення спеціальних державних фондів; зменшення нормначального навантаження науково-педагогічних працівників задля збільшення часу на наукову роботу
Системний підхід в управлінні інноваційним розвитком, інформатизація суспільства	Поширення застосування в економіці нових знань; більш активне використання можливостей інформаційних технологій і електронних засобів комунікацій для людей

складено за джерелом [396]

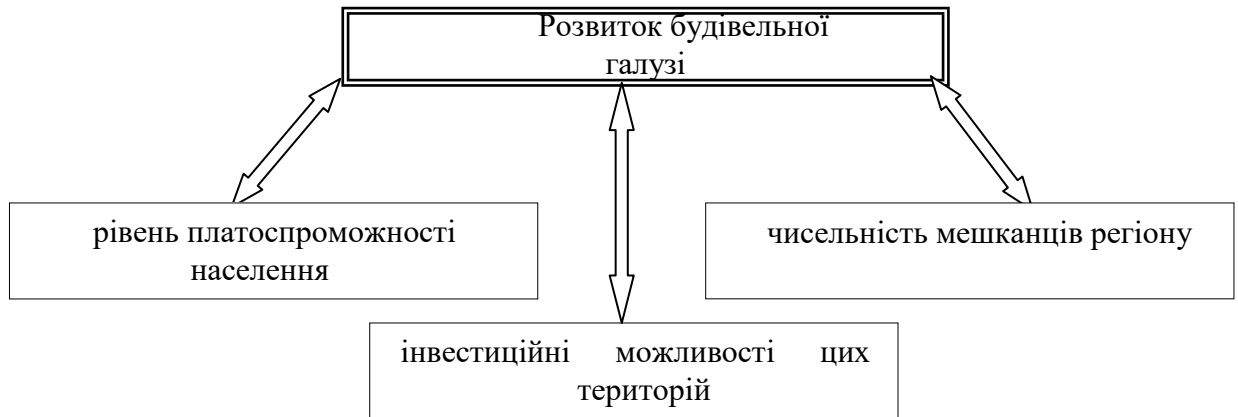

Рис. 1.2. Екзогенні чинники будівельної галузі

розроблено автором

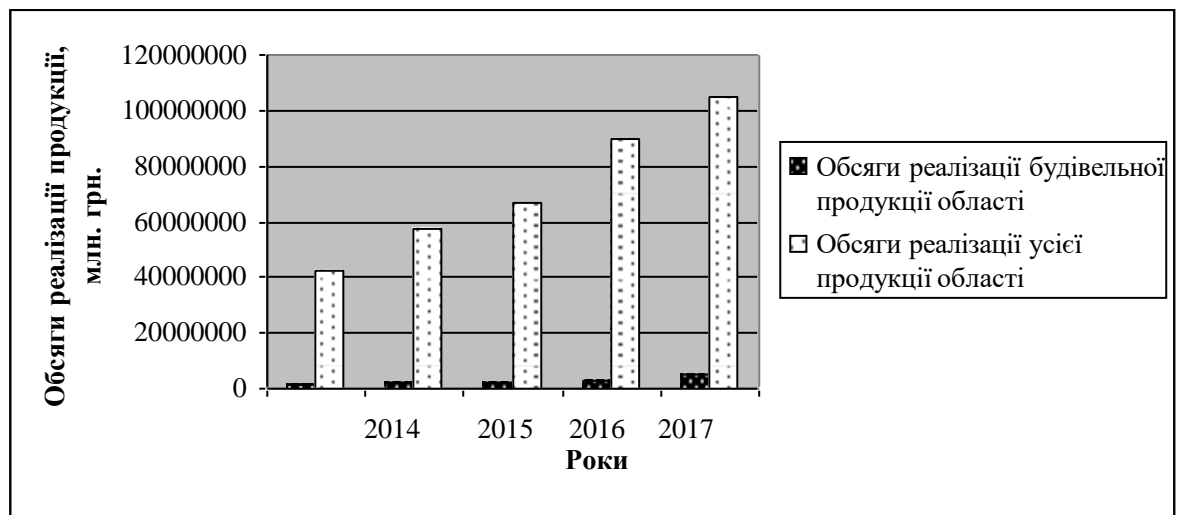

Рис. 2.3. Динаміка зростання частки обсягів реалізації продукції будівельної галузі в загальному обсязі реалізованої продукції області
побудовано автором на основі даних [10]

Приклади бібліографічних описів для списку використаних джерел

Бібліографічний опис з одним автором
Мухін М.І. Педагогічні погляди і освітня діяльність Х.Д. Алчевської. Київ, 1979. 184 с.
Бібліографічний опис з двома авторами
Бантисhev О.Ф., Селюк А.В. Пастка для еліти. Київ, 2004. 290 с.
Бібліографічний опис з трьома авторами
Пеньковая А.И., Легач Е.И., Лотин А.В. Гомеопатия в Харькове. Харьков, 2004. 168 с.
Бібліографічний опис з чотирма та більше авторами
Веги развития и становления Харьковской станции скорой медицинской помощи / А.Е. Зайцев и др. Харьков, 2000. 56 с.
<i>або</i>
Веги развития и становления Харьковской станции скорой медицинской помощи. Харьков, 2000. 56 с.
<i>або</i>
Зайцев А.Е., Москаленко В.Ф., Пилипчук М.Д., Яворский В.С., Довбий Н.П. Веги развития и становления Харьковской станции скорой медицинской помощи. Харьков, 2000. 56 с.
Бібліографічний опис документу, що перекладений з іншої мови
Ницше Ф. Злая мудрость: пер. с нем. Москва, 1993. 240 с.
Ницше Ф. Веселая наука: пер. с нем. Москва, 1999. 576 с.
Бібліографічний опис документа з організацією як автором
Україна в цифрах. 2007: стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ: Консультант, 2008. 350 с.
Бібліографічний опис збірника
Культурна спадщина Слобожанщини: зб. наук.-попул. ст. Харків, 2010. Вип. 23. 228 с.
<i>або</i>

Культурна спадщина Слобожанщини. Харків, 2010. Вип. 23. 228 с.
Бібліографічний опис словника
Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, 2005. 1728 с.
Бібліографічний опис багатотомного видання (скорочена форма)
Енциклопедія історії України: в 10 т. / редкол.: В.А. Смолій та ін. Київ, 2003–2013. Т. 1–10.
Бібліографічний опис серіального документу
Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибр. твори. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.
Бібліографічний опис окремого тому
Багалець Д.И., Миллер Д.П. История города Харькова за 250 лет его существования (1655–1905). в 2 т. Т. 1. Харьков, 2004. 569 с.
Бібліографічний опис частини документу
Франко І. Украдене щастя // І. Франко. Твори. Київ, 1966. С. 322–419.
Бібліографічний опис документу on-line
Палеха Ю.І., Леміш Н. О. Загальне документознавство. URL: https://textbook.com.ua/dokumentoznavstvo/1473445811 (дата звернення: 26.09.2017).
Бібліографічний опис офіційного документу
Земельний кодекс України: офіц. видання: текст прийнятий ВР України 25 жовт. 2001 р. Київ, 2013. 171 с.
<i>або</i>
Земельний кодекс України. Київ, 2013. 171 с.
Цивільний кодекс України: чинне законодавство України зі змінами та доп. станом на 11 жовтня 2012 р. Київ, 2012. 272 с.
<i>або</i>
Цивільний кодекс України. Київ, 2012. 272 с.
Бібліографічний опис рецензії на книгу

Боянович В.М. Мужність // Прапор. 1964. № 3. С. 94–95. Рец. на кн.: Тютюнник Г.М. Журавлині ключі: поезії. Львів: Львів. кн.-журн. вид-во, 1963. 100 с.

або

Боянович В. М. Мужність: [рецензія]. *Прапор*. 1964. № 3. С. 94–95. Рец. на кн.: Тютюнник Г. М. Журавлині ключі: поезії. Львів, 1963. 100 с.

Бібліографічний опис патенту

Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.

Бібліографічний опис нормативного документу

ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с.

Бібліографічний опис дисертації

Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. доктора фіз.-мат. наук: 01.03.02. Київ, 2005. 276 с.

або

Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. доктора фіз.-мат. наук. Київ, 2005. 276 с.

Бібліографічний опис автореферату дисертації

Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора фіз.-мат. наук: спец. 01.03.02 «Прикладна математика та інформатика». Київ, 2005. 22 с.

або

Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора фіз.-мат. наук. Київ, 2005. 22 с.

Бібліографічний опис архівного документу

Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних з нею історичних установ Академії в 1929–1930 рр. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Ф. Х (Всеукраїнська Академія Наук). Спр. 1686. 30 арк.

Краткая докладная записка директора театра «Гезкульт» // Гос. архив Харьков. обл. Ф. Р-4488. Оп. 1. Д. 1. Л. 34–34 об.

[Про присвоєння 10 дивізіям Степового фронту найменування «Харківських»] // Держ. архів Харків. обл. Ф. 69. Оп. 2. Спр. 82. Арк. 50.

Аналітичний опис статті з продовжуваного видання

Шинкаренко Д.А. Особливості транспортного комплексу великого міста // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. 2013. № 1084. Вип. 39. С. 196–200.

або

Шинкаренко Д.А. Особливості транспортного комплексу великого міста. *Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1084. Вип. 39. С. 196–200.

Аналітичний опис статті зі збірника

Урсу Д.П. Историография как точная наука // Харків. історіогр. зб. 2010. Вип. 10. С. 99–125.

або

Урсу Д.П. Историография как точная наука. *Харківський історіографічний збірник*. 2010. Вип. 10. С. 99–125.

Аналітичний опис статті зі збірника on-line

Іващенко В.Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку // Термінол. Вісн. 2011. Вип. 1. С. 47–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2011_1_7 (дата звернення: 26.09.2017).

або

Іващенко В.Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку. *Термінологічний вісник*. 2011. Вип. 1. С. 47–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2011_1_7 (дата звернення 26.09.2017).

Аналітичний опис статті з друкованого журналу

Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. *Вища школа*. 2017. № 5–6. С. 48–55.

або

Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus // *Вища шк.* 2017. № 5–6. С. 48–55.

Вуколова К.В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб // *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2016, № 2(12). С. 205–211.

або

Вуколова К.В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб. *Вісн. Дніпропетр. ун-ту імені Альфреда Нобеля. Філол. науки*. 2016, № 2(12). С. 205– 211.

Аналітичний опис статті з журналу on-line

Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі // *Бібл. вісн.* 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).

або

Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі *Бібліотечний вісник*. 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).

Аналітичний опис статті з друкованої газети

Мнішек І. Село зі «звірячою» назвою та славетним минулим // *Слобідський край*. 2014. 16 жовт. (№ 124). С. 12.

або

Мнішек І. Село зі «звірячою» назвою та славетним минулим. *Слобідський край*. 2014. 16 жовт.

Аналітичний опис статті з газети on-line

Кобець В. Різдвяні свята з Василем Стусом. Літературна Україна. 2012. 2 лют. (№ 5). URL: <http://litukraina.kiev.ua/r-zdvyan-svyata-z-vasilem-stusom> (дата звернення 15.09.2017).